

ANALELE PUTNEI

XVI

2020

1

SUMAR

CUVÂNT ÎNAINTE5

COLOCVIILE PUTNEI XXIII

ALICE ISABELLA SULLIVAN, Broderiile moldovenești și tradițiile artistice bizantine	9
LIVIU CÎMPEANU, Relațiile lui Iancu de Hunedoara cu Țara Românească și Moldova, 1442–1456. O reevaluare (II)	23
LIVIU PILAT, Războiul antiotoman, tratatul de pace moldo-polon și problema Pocuției (1498–1499).....	39
OVIDIU CRISTEA, <i>Omnes enim in eadem navi sumus</i> : războiul antiotoman, Veneția și Moldova	55
ȘTEFAN S. GOROVEI, Ștefan, țara sa, oamenii săi. Reflecții contrariate.....	79
MIHAI ANATOLII CIOBANU, Un panaghiar de la Ștefan Tomșa pentru Mănăstirea Solca.....	101
VERA TCHENTSOVA, L'exil pour dernière demeure: métropole Dosithée (Dosoței) Barilă à Stryi	111
STAVROFORA MARIA MAGDALENA GHERGHINA, Din tezaurul de legende și povestiri al Mănăstirii Dragomirna.....	139
CRISTIAN ANTIM BOBICESCU, În tradiția lui Ștefan cel Mare: Ieremia Movilă în căutarea unei legături cu regele Poloniei (1591–1603).....	147
ȘTEFAN ANDREESCU, Episcopul Benedict „din Țara Moldovei”	161
OLIMPIA MITRIC, Despre „pierzătorul foc” de la Mănăstirea Sucevița (1831). O nouă sursă documentară	167
ANNA ELISEEVA, Deux Anthologies de chant du monastère de Putna: nouvelles découvertes dans les archives du Musée Historique d'Etat de Moscou	181

ALESSANDRO FLAVIO DUMITRAȘCU, Noi izvoare privitoare la exportul de cereale al Țărilor Române în secolul al XV-lea	201
ALEXANDRU PASCAL, Scrisoarea mării cneaghine a Moscovei Elena Stefanovna (Voloșanca) către tatăl ei, voievodul Moldovei Ștefan III (cel Mare): noi aspecte de cercetare	219
MIHAI ANATOLII CIOBANU, Un Hronograf târziu, Ștefan „cel Viteaz” și Bogdan Aleksandrovici	233
ALEXANDRU MOLCOSEAN, Dimensiunile personalității lui Ștefan cel Mare reflectate în manualele școlare de istorie din Republica Moldova (1990–2013)	247
*	
LISTA AUTORILOR	275
ABREVIERI	279

THE ANNALS OF PUTNA

XVI

2020

1

CONTENTS

FOREWORD.....5

PUTNA COLLOQUIA XXIII

ALICE ISABELLA SULLIVAN, Moldavian Embroideries and Byzantine Artistic Traditions	9
LIVIU CÎMPEANU, John Hunyadi's Relations with Wallachia and Moldavia, 1442–1456. A Reevaluation (II)	23
LIVIU PILAT, The anti-Ottoman War, the Moldavian-Polish Peace Treaty and the Problem of Pokucya (1498–1499).....	39
OVIDIU CRISTEA, <i>Omnes enim in eadem navi sumus</i> : Venice, Moldavia and the anti-Ottoman War.....	55
ȘTEFAN S. GOROVEI, Étienne le Grand, son pays, ses hommes. Réflexions contrariées.....	79
MIHAI ANATOLII CIOBANU, A Panaghiar from Ștefan Tomșa for the Solca Monastery	101
VERA TCHENTSOVA, Exile as Final Resting Place: Metropolitan Dositheus (Dosoŭtei) Barilă in Stryi	111
STAVROFORA MARIA MAGDALENA GHERGHINA, From the Treasure of Legends and Stories Surrounding Dragomirna Monastery	139
CRISTIAN ANTIM BOBICESCU, In the Footsteps of Stephen the Great: Jeremia Movilă in Search of a Connection with the King of Poland (1591–1603)	147
ȘTEFAN ANDREESCU, Bishop Benedict “of the Land of Moldavia”.....	161
OLIMPIA MITRIC, Sur «le feu détruisant» du Monastère Sucevița (1831). Une nouvelle source documentaire.....	167

ANNA ELISEEVA, Deux Anthologies de chant du monastère de Putna: nouvelles découvertes dans les archives du Musée Historique d’Etat de Moscou	181
ALESSANDRO FLAVIO DUMITRAȘCU, New Sources about the Export of Cereals of the Romanian Principalities in the 15th Century	201
ALEXANDRU PASCAL, The Letter of the Great Princess of Moscow Elena Stefanovna (Voloshanka) to Her Father, Stephen III (the Great) Prince of Moldavia: New Research Aspects.....	219
MIHAI ANATOLII CIOBANU, A Late Chronograph, Stephen “the Brave” and Bogdan Aleksandrovich	233
ALEXANDRU MOLCOSEAN, The Dimensions of the Personality of Stephen the Great Reflected in History Textbooks in the Republic of Moldova (1990–2013).....	247
*	
LIST OF AUTHORS.....	275
ABBREVIATIONS	279

CUVÂNT ÎNAINTE

Centrul de Cercetare și Documentare „Ștefan cel Mare” a organizat, în perioada 8–11 septembrie 2019, ediția a XXIII-a a „Colocviilor Putnei”, la Mănăstirile Putna și Dragomirna.

Lucrările au început duminică, 8 septembrie, cu slujba *Te Deum*-ului oficiată în biserica voievodală a Mănăstirii Putna de părintele stareț, Arhim. Melchisedec Velnic, dimpreună cu un sobor de preoți și diaconi. A urmat deschiderea oficială a Colocviului în Sala mare a Casei domnești, prilej cu care domnul profesor Ștefan S. Gorovei a lansat ultimele două numere ale revistei „Analele Putnei” (tomul XIV, 2018). În continuare, au fost prezentate două comunicări ale unor cercetători din străinătate: Ivan Biliarsky, *The Holy Women in the Works of Patriarch Euthymius of Tarnovgrade*¹ și Alice Isabella Sullivan, *Tradiții artistice bizantine în broderiile moldovenești*².

În cea de-a doua zi, lucrările simpozionului s-au desfășurat tot la Mănăstirea Putna. Au fost prezentate următoarele comunicări: Liviu Cîmpeanu, *Relațiile lui Iancu de Hunedoara cu Țara Românească și Moldova, 1442–1456. O reevaluare (II)*; Liviu Pilat, *Războiul anti-otoman și preliminariile păcii moldo-polone (1499)*³; Ovidiu Cristea, *Vae victis: confruntările Veneției și Moldovei cu Imperiul Otoman (secolul XV – mijlocul secolului XVI)*⁴; Ștefan S. Gorovei, *Ștefan, țara sa, oamenii săi. Reflecții contrariate*; Adrian Andrei Rusu, *Depozite în domnia lui Ștefan cel Mare (de la idei, la realități arheologice)*⁵; Voica Maria Pușcașu, *Necropole medievale*⁶; Maria Magdalena Székely, *Din nou despre însemnele doamnei Maria Asanina Paleologhina. O abordare istoriografică*⁷; Mihai Anatolii Ciobanu, *Un panaghiar de la Ștefan Tomșa pentru Mănăstirea Solca*⁸; Vera Tchentsova, *Putna and Muscovy in the Last Years of Metropolitan Dosoftei Barilă's Life*⁹; Mihai-Bogdan Atanasiu, *Pomelnicul Mănăstirii Pângărați și autorul său putnean*¹⁰; monah Alexie Cojocaru, *Viața economică a Mănăstirii Putna în secolul al XVIII-lea (I)*¹¹; Marius Diaconescu,

¹ Neparvenind Redacției în timp util, textul nu a mai putut fi inclus în acest număr al revistei.

² Se publică aici, cu un titlu ușor modificat.

³ Se publică aici, cu un titlu modificat.

⁴ Se publică aici, cu un titlu modificat.

⁵ Neparvenind Redacției în timp util, textul nu a mai putut fi inclus în acest număr al revistei.

⁶ Textul prezentat atunci va fi publicat într-un volum special al autoarei.

⁷ Neparvenind Redacției în timp util, textul nu a mai putut fi inclus în acest număr al revistei.

⁸ Se publică aici, cu un titlu modificat.

⁹ Se publică aici, cu un titlu modificat.

¹⁰ Neparvenind Redacției în timp util, textul nu a mai putut fi inclus în acest număr al revistei.

¹¹ Neparvenind Redacției în timp util, textul nu a mai putut fi inclus în acest număr al revistei.

*Problema bunurilor de patrimoniu luate de austrieci de la Mănăstirea Putna și de la celelalte mănăstiri din Bucovina în contextul Conferinței de Pace din 1919*¹².

A treia zi de comunicări s-a desfășurat la Mănăstirea Dragomirna, în două sesiuni. Prima sesiune a fost deschisă de starea așezământului, Stavrofora Maria Magdalena Gherghina, cu comunicarea *Tezaurul de legende și povești al Mănăstirii Dragomirna*¹³. Au urmat: Ovidiu Olar, *Un manuscris necunoscut al școlii lui Crimca păstrat la Sinai*¹⁴; Pr. George Palade, *Manuscrisele înstrăinate ale mitropolitului Anastasie Crimca. Psaltirea nr. 109 de la Biblioteca Muzeului de Istorie din Moscova*¹⁵; Ștefan S. Gorovei, *Spre o monografie Anastasie Crimca. Trepte, piedici și capcane*¹⁶. Înainte de reluarea comunicărilor, toți cei prezenți au luat parte în biserica Mănăstirii Dragomirna la slujba parastasului pentru Mitropolitul Anastasie Crimca și voievodul martir Miron Barnovschi. Au fost pomeniți și arheologii Gheorghe și Cristina Cantacuzino, care au întreprins cercetări arheologice la Mănăstirea Dragomirna și care au murit în luna iulie 2019 în urma unui tragic accident, și reputatul istoric Dumitru Nastase. În sesiunea de după-amiază, au fost prezentate comunicările: Cristian Antim Bobicescu, *În tradiția lui Ștefan cel Mare: Ieremia Movilă în căutarea unei legături cu regele Poloniei*¹⁷; Ștefan Andreescu, *Episcopul Benedict „din Țara Moldovei”*; Olimpia Mitric, *Despre pierzătorul foc de la Mănăstirea Sucevița (1831). O nouă sursă documentară*; Ioan-Augustin Guriță, *Pagini de istorie bisericească mai puțin cunoscute din primii ani ai stăpânirii austriece în nordul Moldovei*¹⁸. Pe seară, în drum de la Mănăstirea Dragomirna spre Mănăstirea Putna, participanții s-au oprit la Mănăstirea Bogdana, unde au vizitat șantierul de restaurare a picturii din interiorul vechii biserici.

Miercuri, 11 septembrie, a fost ultima zi a Colocviilor și lucrările au revenit la Mănăstirea Putna. Comunicările prezentate au fost: Alexandru Pascal, *Cu privire la moștenirea manuscrisă a copistului moldovean Teodor Mărișescu de la Mănăstirea Neamț*¹⁹; Elena Firea, *Sfinți, icoane și politică. Tensiuni diplomatice moldo-ruse în jurul unor icoane de secol XVII*²⁰; Anna Eliseeva, *Deux Anthologies de chant du monastère de Putna: nouvelles découvertes dans les archives du Musée d'Etat d'Histoire de Moscou*²¹; Ierod. Avraam Bugu, *Sunt Cuviosul Teodosie de la Maniava și monahul Teodosie Zotica una și aceeași persoană?*²²; Ierod. Timotei Tiron, *Un meșter argintar*

¹² Neparvenind Redacției în timp util, textul nu a mai putut fi inclus în acest număr al revistei.

¹³ Se publică aici, cu un titlu ușor modificat.

¹⁴ Neparvenind Redacției în timp util, textul nu a mai putut fi inclus în acest număr al revistei.

¹⁵ Neparvenind Redacției în timp util, textul nu a mai putut fi inclus în acest număr al revistei.

¹⁶ Neparvenind Redacției în timp util, textul nu a mai putut fi inclus în acest număr al revistei.

¹⁷ Se publică aici, cu un titlu ușor modificat.

¹⁸ Din cauza unor probleme de ordin tehnic, studiul a fost reportat unui număr viitor.

¹⁹ Neparvenind Redacției în timp util, textul nu a mai putut fi inclus în acest număr al revistei.

²⁰ Neparvenind Redacției în timp util, textul nu a mai putut fi inclus în acest număr al revistei.

²¹ Se publică aici, cu un titlu ușor modificat.

²² Neparvenind Redacției în timp util, textul nu a mai putut fi inclus în acest număr al revistei.

*din secolul al XVIII-lea: monahul Rafail de la Putna*²³; Protos. Dosoftei Dijmărescu, *O scrisoare a ieroschimonahului Sila: omul sfânt care arată dreptatea și aduce pacea*²⁴; Alessandro Flavio Dumitrașcu, *Noi izvoare privitoare la exportul de cereale al țărilor române în secolul al XV-lea*; Mihai Gicoveanu, *Pârcălabii de Neamț din vremea lui Ștefan cel Mare. Conexiuni genealogice*²⁵; Emil Dragnev, *Frescele de la Sf. Gheorghe din Hârlău și cea de-a doua fază a picturii murale din Moldova lui Ștefan cel Mare*²⁶; Alexandru Pascal, *Scrisoarea mării cneaghine a Moscovei Elena Ștefanovna (Voloșanca) către tatăl ei, voievodul Moldovei Ștefan al III-lea (cel Mare): noi aspecte de cercetare*; Mihai Anatolii Ciobanu, *Un hronograf târziu, Ștefan cel Mare și Bogdan Lăpușneanu*²⁷; Alexandru Molcosean, *Dimensiunile personalității lui Ștefan cel Mare reflectate în manualele școlare de istorie din Republica Moldova (1990–2013)*.

La încheierea lucrărilor, arhimandritul Melchisedec, gazda evenimentului, a atras atenția că această ediție a Colocviilor Putnei a avut loc la împlinirea a 550 de ani de la sfințirea bisericii Mănăstirii Putna.

REDACȚIA

²³ Neparvenind Redacției în timp util, textul nu a mai putut fi inclus în acest număr al revistei.

²⁴ Neparvenind Redacției în timp util, textul nu a mai putut fi inclus în acest număr al revistei.

²⁵ Neparvenind Redacției în timp util, textul nu a mai putut fi inclus în acest număr al revistei.

²⁶ Neparvenind Redacției în timp util, textul nu a mai putut fi inclus în acest număr al revistei.

²⁷ Se publică aici, cu un titlu ușor modificat.